

DESPRE PECENEGI LA DUNĂREA DE JOS ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XI-LEA *

DE

PETRE DIACONU

Plecînd de la o nouă interpretare a izvoarelor literare, interpretare reclamată de realitatea dovezilor arheologice, am ajuns la concluzia — într-un precedent articol — că pecenegii au pus capăt aşezărilor de tip Dridu din Muntenia de-abia la sfîrşitul secolului al X-lea sau, poate, în primii ani ai veacului următor¹. Cu alte cuvinte, susţineam în acel articol că pecenegii au început să exercite un control asupra Cîmpiei Dunării în jurul anului 1000. Într-o asemenea situaţie, ne-am fi aşteptat ca atacurile pecenege asupra regiunilor sud-dunărene să se dezlănţuie începînd, aproximativ, de la această dată.

Din analiza dovezilor arheologice rezultă însă că thema paristrیانă — cel puţin acea parte a ei ale cărei limite geografice corespund cu limitele Dobrogii de astăzi — s-a bucurat în primul pătrar al veacului al XI-lea de o linişte relativ deplină, fapt care poate fi dedus şi dintr-un argument *ex silentio* impus de izvoarele literare ale vremii. Într-adevăr, după ştiinţa noastră, nici una din cronici nu înregistrează pentru aceste timpuri vreo incursiune a pecenegilor în ţinuturile sud-dunărene.

Surprinzătoarea pasivitate a pecenegilor de la Dunărea de jos în primele două decade şi jumătate ale secolului al XI-lea — în vădită contradicţie cu temperamentul lor războinic — a fost provocată sau de teama de a se angaja într-un conflict cu puternicul stat bizantin din vremea împăratului Vasile, sau de existenţa vreunei înţelegeri de bună vecinătate între ei şi bizantini. Fireşte, nu este exclus ca ambele motive să explice „cuminţenia” turcomanilor, dar existenţa unei asemenea înţelegeri nu ar trebui să ne surprindă, dacă s-ar lua în considerare tradiţionala politică a constantinopolitanilor de a se împăca cu anu-

* Comunicare ţinută la Institutul de arheologie al Academiei în ziua de 24 februarie 1967.

¹ Petre Diaconu, *Despre pecenegi la Dunărea de jos în secolul al X-lea*, în *Studii*, t. 18, 1965, 5, p. 1 123—1 129.

mite populații, totdeauna însă în dauna altora². În orice caz, în mintea lui Vasile al II-lea mai stăruiau încă recomandările lui Constantin al VII-lea Porphyrogenetul făcute fiului său Roman, recomandări privind necesitatea pentru bizantini de a duce o politică de înțelegere cu pecenegii, ca în felul acesta să-și asigure liniștea din partea rușilor, a maghiarilor și chiar a bulgarilor³.

Oricare ar fi fost situația, în ce ne privește, sîntem înclinați să admitem că personalitatea lui Vasile al II-lea a jucat un rol deosebit de important în menținerea la Dunărea de jos, pînă la sfîrșitul domniei lui, a unor relații pașnice cu pecenegii. De altfel, poate că așa s-ar explica de ce numai la doi ani de la stingerea din viață a împăratului — adică în 1027 — pecenegii s-au grăbit să se reverse peste Dunăre.

Atacul a fost crunt și s-a soldat cu jafuri mari. Cu acest prilej, mulți oameni au fost omorîți, iar alții au fost luați în captivitate. Printre cei duși în robie se numărau chiar strategii și alți ofițeri (ταγματάρχας)⁴.

Împotriva invadatorilor au fost trimise trupele themei Bulgaria, conduse de proaspătul katepan al acesteia, Constantin Diogene⁵. Învînși în cîteva bătălii, pecenegii au fost nevoiți, pînă la urmă, să se retragă dincolo de fluviu.

Plecînd de la interpretarea observațiilor arheologice înregistrate în săpăturile din așezările din Dobrogea, avem toate motivele să susținem că invazia pecenegă din anul 1027 nu a tulburat liniștea acestei regiuni⁶. Într-adevăr, în nici una din așezările cercetate pînă în prezent nu a fost surprins un nivel de viețuire care să fi suferit distrugerii la acea dată. Nu încapem îndoială că, dacă atacul din 1027 ar fi atins ținuturile Dobrogeii, împotriva invadatorilor ar fi fost angajate și trupele paristriene. Or, izvoarele literare ne lasă să întrezărim o astfel de acțiune.

Atunci în care regiune s-a desfășurat incursiunea? Răspunsul ni-l dă însuși pasajul din cronica lui Skylitzes-Cedren referitor la această invazie: „τούτω τῷ ἔτει καὶ Πατζινάκαι εἰσβολὴν ἐποιήσαντο κατὰ Βουλγαρίας”⁷ (Pecenegii au făcut o invazie în Bulgaria). Desigur, Bulgaria din textul lui Skylitzes-Cedren nu poate fi altceva decît thema Bulgaria, situată, după cum se știe, în centrul și apusul Peninsulei Balcanice. Că pecenegii au atacat acum, în anul 1027, thema Bulgariei⁸ rezultă și din împrejurarea că împotriva lor au fost trimise tocmai trupele acestei provincii.

² Este foarte probabil ca alianța care era pe punctul de a se încheia între bulgari și pecenegii lui Krakar, în 1017, fapt adus la cunoștința lui Vasile al II-lea de către Tzitzikios, strategul Distrei din acea vreme (Skylitzes-Cedren, *Hist. Comp.*, II, Bonn, 1839, p. 465), să fi fost zădărnicită tot printr-o manevră abilă a diplomației bizantine (vezi V. N. Zlatarski, *История на българската държава през средните векове*, t. I, 2, Sofia, 1927, p. 769). Oricare ar fi fost situația, sigur este că tratativele dintre bulgari și pecenegi nu s-au materializat în vreo invazie în regiunile sud-dunărene.

³ Const. Porphyrogenetul, *De administrando imperio* (ed. Moravcsik-Jenkins), p. 495.

⁴ Skylitzes-Cedren, II, p. 483; I. Zonaras, *Epit. Hist.*, IV, Leipzig, 1871, p. 126—127.

⁵ Asupra carierei lui Const. Diogene, vezi V. N. Zlatarski, *История на българската държава* . . . , t. II, Sofia, 1934, p. 36—37, nota 2, și N. Bănescu, *Les duchés byzantins de Paristrion (Paradounavon) et de Bulgarie*, București, 1946, p. 121—126.

⁶ Referindu-ne la realitățile arheologice din Dobrogea, noi avem în vedere așezările de la Noviodunum-Isaccea, Dinogetia-Garvăn, Capidava, Dervent și Păcuiul lui Soare, toate situate de-a lungul Dunării.

⁷ Skylitzes-Cedren, II, p. 483.

⁸ N. A. Oikonomides, *Recherches sur l'histoire du Bas-Danube aux Xe—XIe siècles. La Mésopotamie de l'Occident*, în *RÉSEE*, t. III, 1—2, București, 1965, p. 76, crede de asemenea că în anul 1027 pecenegii au invadat ducatul Bulgariei.

Prin urmare, inexistența unor dovezi arheologice care să ateste o desfășurare în Dobrogea a incursiunii, neparticiparea trupelor paristriene la luptele cu invadatorii, în contrast cu angrenarea în aceleași lupte a ostașilor themei bulgare, precum și menționarea în izvorul literar al numelui ducatului Bulgaria, constituie tot atâtea dovezi în sprijinul afirmației că invazia din anul 1027 a avut drept țintă partea de centru-vest a Peninsulei Balcanice.

Mai mult decât atât. Prin racordarea unora din informațiile literare privind incursiunile pecenegilor din prima jumătate a secolului al XI-lea, putem încerca o delimitare — firește, cu rezervele cuvenite — a însăși zonei celei mai crunt lovite în 1027 din cadrul themei bulgare.

Astfel, din cronică lui Skylitzes-Cedren aflăm că în anul 1048 pecenegii, năvălind în Peninsula Balcanică — după ce au fost înfrinți —, au fost obligați să se colonizeze în cîmpiile deșerte (de populație) ale Bulgariei (ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς Βουλγαρίας πεδιάσι)⁹. Amintind în treacăt că termenul de Βουλγαρία de aici trebuie raportat de asemenea la katapanatul Bulgariei, vom remarca totdeodată că în aceeași cronică, ceva mai departe, aceste cîmpii sînt definite ca fiind cele din jurul orașelor Serdica—Niș—Eutzapelu (τὰς πεδιάδας τῆς Σαρδικῆς, τῆς Νιῆσου καὶ Εὐτζαπέλου)¹⁰.

Dacă, într-adevăr, în anul 1048 ținutul cuprins între Serdica, Niș și Eutzapelu era nelocuit avem tot dreptul să presupunem că depopularea lui a fost operată în anul 1027. Afirmația noastră este motivată de observația că dintre toate invaziile de pînă în anul 1048 numai aceea din 1027 s-a desfășurat în amintita regiune și, în plus, numai aceea s-a soldat cu luarea în captivitate¹¹ a unui număr neobișnuit de mare de oameni (πλεῖστον λαόν).

Așadar, din tot ce s-a spus pînă aici rezultă că intervenția pecenegă din anul 1027 a ținut cu deosebire ținutul Serdica—Niș—Eutzapolis și nicidecum Dobrogea sau vreo altă regiune.

Lăsînd la o parte chestiunea precizării zonelor de concentrare a pecenegilor¹² înainte de declanșarea atacului din 1027, pentru moment ni se pare mai util a aminti o măsură luată de împăratul Roman al III-lea Argyros în 1028, măsură ale cărei consecințe au facilitat întărirea incursiunilor pecenege în decada a patra a veacului al XI-lea.

Este cunoscut că și pe vremea lui Vasile al II-lea Bulgaroctonul temeiul apărării statului îl constituia recrutarea ostașilor din rîndul indi-

⁹ Skylitzes-Cedren, II, p. 587.

¹⁰ *Ibidem*. Localitatea Eutzapelu, menționată de Acropolita sub forma Εὐτζάπολις, iar de Ephremius Εὐτζα πόλις, se credea a fi de fapt localitatea Oucepole (vezi V. N. Zlatarski, *op. cit.*, p. 92, în special nota 1. Tot acolo și restul bibliografiei).

¹¹ Skylitzes-Cedren, II, p. 483. Este drept că în cronică lui Skylitzes-Cedren (p. 486) există o știre potrivit căreia Roman al III-lea Argyros a răscumpărat pe captivi (ἀπελευθέρωσας δὲ καὶ τοὺς κατεχομένους αἰχμάλωτους ἐν Πατρῴνικια), însă din această știre nu putem înțelege decât că au fost răscumpărați oamenii de vază și căpeteniile militare — strategii și tagmatarhi — și nicidecum populația localnică, nebizantină. Aici este locul să adăugăm că regiunea Serdica—Niș—Eutzapelu putea să se depopuleze și în timpul războaielor bulgaro-bizantine din ultimele două decade ale secolului al X-lea, dar în cazul acesta ar fi greu de explicat motivul pentru care nu s-a putut repopula timp de peste 50 de ani.

¹² Vezi observația lui N. A. Oikonomides (*op. cit.*, p. 76), care admite că pecenegii trebuie să fi stăpînit tot întinsul țărmului stîng al Dunării de jos atunci cînd au invadat Bulgaria, „situată în vestul imperiului”.

genilor și că interesul acestora era stimulat de avantajul exploatării unor mici loturi de pământ (στρατιωτικά κτήματα) pe care le acorda autoritatea imperială. Micile proprietăți militare „au fost apărate împotriva elementelor acaparatoare de legile din vremea lui Vasile al II-lea Bulgaroctonul”¹³. Încă de la începutul domniei sale, Roman al III-lea Argyros a abrogat aceste legi¹⁴, ceea ce a dus, încetul cu încetul, la dispariția proprietăților ostășești¹⁵.

Prin urmare, este lesne de înțeles că orice altă compensație acordată de administrația constantinopolitană¹⁶ nu era de natură să risipească nemulțumirea trupelor, în special a aceloră de la graniță.

Am ținut să amintim de această măsură fie numai și pentru motivul că la cițiva ani de la intrarea ei în vigoare frontiera danubiană a imperiului bizantin va fi trecută cu regularitate de către pecenegi.

Astfel, izvoarele literare înregistrează pentru anul 1032 un prim atac¹⁷, care va fi repetat cu o deosebită vigoare în 1034, când pecenegii vor ajunge pînă pe țărmurile Mării Egee, prădînd Salonicul¹⁸. Un an mai tîrziu, adică în 1035, ei trec din nou Dunărea, de data aceasta pe gheață, devastînd Tracia și Macedonia¹⁹. În sfîrșit, în primăvara anului 1036 pecenegii mai efectuează în regiunile sud-dunărene trei raiduri²⁰.

O privire de ansamblu asupra mențiunilor despre incursiunile pecenege din prima jumătate a secolului al XI-lea ne permite să afirmăm că atacurile au fost îndreptate, de fiecare dată, asupra altor regiuni decît cele devastate în raidul precedent²¹. De pildă, în anul 1034 sînt jefuite Moesia și Salonicul, iar în anul următor sînt atacate Tracia și Macedonia. Acest procedeu tactic aplicat de pecenegi, dar caracteristic tuturor populațiilor în migrațiune, urmărea să obțină maximul de avantaj material de pe urma fiecărei incursiuni.

¹³ I. Barnea, *Relațiile dintre așezarea de la Bisericuța-Garvân și Bizanț în secolele X—XII*, în *SCIV*, IV, 1953, 3—4, p. 646.

¹⁴ G. Ostrogorsky, *Histoire de l'État byzantin*, Paris, 1956, p. 346—347.

¹⁵ I. Barnea, *op. cit.*, p. 646.

¹⁶ Este posibil ca înmulțirea monedelor bizantine de bronz în așezările din Dobrogea în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XI-lea să se explice și prin mărirea soldelor ostășești, drept compensație pentru abrogarea legilor care ocroteau parcelele de pământ militare. În orice caz, plata unor astfel de solde pentru a doua jumătate a secolului al XI-lea este atestată de Attaleiates, *Historia*, Bonn, 1853, p. 204—205. Indiferent dacă aceasta este sau nu explicația, sigur e că în vremea împăraților Roman al III-lea Argyros, Mihail al IV-lea Paphlagonianul și Constantin al IX-lea Monomahul în Dobrogea au circulat mult mai multe monede decît în toată domnia lui Ioan Tzimiskes și apoi a lui Vasile al II-lea și Constantin al VIII-lea. Pentru edificare este suficient să aruncăm o privire asupra situației monedelor descoperite într-un singur sector și într-o singură vară la Dinogetia-Garvân: I. Tzimiskes, 3 ex.; Vasile al II-lea și Constantin al VIII-lea, 8 ex.; Roman al III-lea Argyros, 3 ex.; Mihail al IV-lea, 20 ex.; Constantin al IX-lea, 10 ex. (vezi Gh. Ștefan și colab., *Șantierul Garvân-Dinogetia*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 362).

¹⁷ Skylitzes-Cedren, II, p. 499; Zonaras, IV, p. 132.

¹⁸ Skylitzes-Cedren, II, p. 512; Zonaras, IV, p. 139.

¹⁹ Skylitzes-Cedren, II, p. 514.

²⁰ *Ibidem*, p. 514, 515; Zonaras, IV, p. 139.

²¹ Desigur, de la această regulă an făcut excepție zonele ce au servit drept culoar de trecere, cum este cazul Moesiei, care trebuie să fi fost devastată ori de cîte ori pecenegii ajungeau la sud de Dunăre.

De o mare importanță pentru noi ar fi fost stabilirea vadurilor pe unde pecenegii au traversat fluviul. Din păcate, izvoarele literare nu ne dau nici o relație în privința aceasta.

Plecînd însă de la observațiile arheologice, se poate afirma, fără teama de a greși, că în anul 1032 pecenegii, în drumul lor spre Peninsula Balcanică, n-au trecut prin vadurile din dreptul Dobrogii. Afirmatia noastră se întemeiază pe constatarea că *nici de data aceasta* așezările de pe malul drept al Dunării nu suferă vreo distrugere care să poată fi pusă în legătură cu incursiunile amintite mai sus. Într-adevăr, nici la Dinogetia-Garvăn (r. Măcin) sau la Capidava (r. Hîrșova) și nici la Dervent sau în insula Păciul lui Soare (r. Adamclisi) nu s-a putut determina vreun nivel de viață care să-și fi încheiat existența în 1032, adică în vremea domniei împăratului Roman al III-lea Argyros.

În schimb, judecînd după caracterul materialului arheologic și, în special, după monedele aflate în locuințele ultimului nivel de viață, devastarea Capidavei²² s-a produs în timpul domniei împăratului Mihail al IV-lea Paphlagonianul (1034—1041). Tot atunci sînt devastate și distruse printr-un incendiu așezarea fortificată de pe dealul Dervent²³ din fața insulei Păciul lui Soare, precum și o serie de locuințe-bordeie de pe popina Bisericuța-Garvăn (Dinogetia)²⁴. Nu este exclus ca acum să fi fost ruinată și o biserică de la Dristra (Silistra — R. P. Bulgaria), refăcută, după cum ne informează o inscripție²⁵, în vremea împăratului Constantin al IX-lea Monomahul (1042—1055).

Ținînd seama de mențiunea izvoarelor literare, potrivit cărora în timpul împăratului Mihail al IV-lea Paphlagonianul s-au efectuat trei invazii pecenege — prima în 1034, a doua în 1035, iar a treia în 1036 — trebuie să admitem că devastarea Dinogetiei-Garvăn, a Capidavei, a Derventului și, poate, a Silistrei a avut loc la una din aceste două date.

Ceva mai înainte însă s-a făcut precizarea că invazia din 1034 a țintit Salonicul. În consecință, este de presupus că pecenegii — îndreptîndu-se spre Salonic — au trecut Dunărea pe undeva prin dreptul fostei provincii Moesia. De altfel, în izvorul literar care ne relatează incursiunea din 1034 se precizează că tot acum a fost devastată și Moesia²⁶.

²² Ținînd seama de precizările Margarettei Thomson (*The Athenian Agora, II, Coins. From the Roman through the Venetian Period*, Princelton, New Jersey, 1954), potrivit cărora monedele atribuite de Wroth Împărătesei Teodora (1055—1056) aparțin în realitate lui Mihail al IV-lea, data de sfîrșit a așezării de la Capidava nu mai poate fi considerată anul 1056 (vezi Gr. Florescu, R. Florescu și P. Diaconu, *Capidava*, I, 1958, p. 238), ci epoca domniei lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul (vezi R. Florescu, *Capidava*, București, Edit. Meridiane, 1965, p. 31).

²³ Materialele arheologice rezultate din săpăturile de la Dervent sînt încă inedite.

²⁴ Datarea acestui nivel de locuire este asigurată de prezența a numeroase monede în unele dintre locuințele distruse prin incendiu; astfel, în bordeiul nr. 47 s-au descoperit patru exemplare (vezi Gh. Ștefan și colab., *Șantierul Garvăn-Dinogetia*, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 261, iar în bordeiul nr. 40 au fost găsite peste 80 de exemplare (vezi Gh. Ștefan și colab., *Șantierul arheologic Garvăn (Dinogetia)*, în *SCIV*, V, 1954, 1—2, p. 170). Absolut toate monedele găsite în cele două locuințe datează din vremea lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul (1034—1041).

²⁵ V. Besevliev, *Нови откълелци от първобългарски и други средновековни надписи от Плиска и Силистра*, în *Izvestiia-Institut*, XX, Sofia, 1955, p. 288—290.

²⁶ Skylitzes-Cedren, II, p. 512.

Prin urmare, luind în considerare datele literare, se poate susține că Dobrogea nu a fost afectată de raidul din 1034. Această afirmație este confirmată și de observațiile arheologice ²⁷.

Cît privește atacul din 1035, el s-a desfășurat, după cum s-a spus deja, în Tracia și Macedonia ²⁸. Mai adăugăm că știrile literare privind această incursiune nu amintesc de asemenea nimic despre Dobrogea.

Firește, efectuarea unei incursiuni în Tracia, regiune situată în sud-estul Peninsulei Balcanice, nu exclude *ipso facto* posibilitatea ca, în pofida tăcerii izvoarelor literare, pecenegii să fi devastat tot atunci și Dobrogea. În cazul acesta însă, sîntem nevoiți să admitem că năvălitorii, fie la ducere, fie la întoarcere, au trecut fluviul pe aici, operație care — ce-i drept — n-ar fi întîmpinat nici o dificultate de vreme ce în iarna anului 1035 Dunărea era înghețată.

Dar tocmai faptul că Dunărea a fost blocată de gheață în 1035 ne permite să credem că Dobrogea n-a fost atacată în acel an.

Pentru demonstrarea afirmației noastre se impune, înainte de orice, sublinierea unora din observațiile arheologice.

S-a spus deja la locul potrivit că așezările de la Dinogetia-Garvăn, Capidava, Dervent și, probabil, Silistra au fost devastate în vremea domniei împăratului Mihail al IV-lea Paphlagonianul. În complexul de împrejurări care a dus la distrugerile din aceste așezări, apare neobișnuit de ciudată constatarea că fortificația bizantină de pe insula Păcuiul lui Soare ²⁹ nu are de suferit nici o stricăciune. Dintru început am fi tentați să admitem că centrul populat de la Păcuiul lui Soare s-ar fi salvat datorită zidurilor sale puternice, cu alte cuvinte pentru că era fortificat; dar ne grăbim să adăugăm că și așezările de la Dinogetia, Capidava, Dervent — ca să nu mai vorbim de Dorostolon (Silistra) — erau fortificate. Prin urmare, se impune o altă explicație.

În ce ne privește, socotim că fortificația de la Păcuiul lui Soare nu a fost afectată de atacul care a dus la distrugerea celorlalte așezări din Dobrogea tocmai pentru că se găsea pe o insulă.

²⁷ Dintru început facem precizarea că în Dobrogea, nicăieri pînă în prezent, nu a fost reparată vreă așezare care să fi fost devastată acum, în 1034. De altfel, în cazul în care incursiunea care a dus la distrugerile din Dobrogea ar fi avut loc în 1034, atunci ultimele monede din locuințele devastate cu acel prilej ar trebui, după părerea noastră, să aparțină lui Roman al III-lea Argyros (mort la 11 aprilie 1034), deși atacul s-a produs în toamna anului 1034, cînd era împărat Mihail al IV-lea Paphlagonianul. Afirmația noastră pleacă de la presupunerea că în primele luni de domnie ale lui Mihail al IV-lea circulau încă monedele lui Roman al III-lea. Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că cele dintîi emisiuni monetare din vremea lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul au avut loc de-abia la cîteva luni de la urcarea pe tron a împăratului. Presupunerea noastră, care urmează să fie verificată în viitoarele cercetări numismatice, este sugerată de observația că împărații, în anumite împrejurări istorice, emiteau monede nu mai devreme de 5—6 luni de la urcarea lor pe tron. Poate că în felul acesta s-ar putea explica de ce unii monarhi care au domnit numai cîteva luni — cazul lui Mihail al V-lea Calafatul (decembrie 1041—20 aprilie 1042), al împărăteselor Zoe și Teodora (aprilie—iunie 1042) — nu au bătut monede.

²⁸ Cronica nu ne precizează dacă este vorba de două coloane de pecenegi sau dacă aceeași coloană a devastat și Tracia și Macedonia. În cea de-a doua posibilitate va trebui să se remarce că pecenegii, pentru a ajunge din Tracia în Macedonia, au trecut prin dreptul Salonicului, fără însă a-l ataca; de altfel, nici n-aveau de ce să-l atace, de vreme ce el fusese deja devastat cu un an mai înainte.

²⁹ Despre așezarea de la Păcuiul lui Soare, vezi Petre Diaconu, *Quelques problèmes relatifs à la forteresse de Păcuiul lui Soare*, în *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 365—371. Tot acolo vezi și restul bibliografiei.

Dar atunci nu mai poate fi vorba despre invazia pecenegă din anul 1035. Ea desfășurându-se iarna, cînd Dunărea era înghețată, nimic și nimeni nu i-ar fi împiedicat pe năvălitori să devasteze și fortificația din insula Păciul lui Soare, așa cum le-au devastat pe celelalte.

Iată, așadar, unul din motivele care ne-au determinat să ajungem la concluzia că regiunea dintre Dunăre și Marea Neagră n-a fost devastată de pecenegi nici în anul 1035. Evident, nu putem accepta nici eventuala presupunere că pecenegii, îndreptîndu-se în 1035 spre Tracia, ar fi putut traversa Dunărea prin dreptul Dobrogii, fără a ataca așezările de aici. Un atare procedeu nu-și găsește vreo rațiune în tactica raidurilor de pradă ale populațiilor nomade.

În consecință, noi credem că traversarea fluviului în 1035 s-a operat — în front mai larg — pe undeva la apus de Dristra. Afirmația noastră își găsește justificarea în mențiunea lui Skylitzes-Cedren, potrivit căreia în 1035, în afară de Tracia și Macedonia, a fost devastată și Moesia ³⁰. Or, se știe că prin Moesia în izvoarele bizantine era desemnată, de obicei, regiunea platformei prebalcanice.

Întemeindu-ne pe un astfel de raționament, nu ne mai rămîne decît să admitem că devastarea în vremea lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul a așezărilor paristriene pe malul drept al Dunării, în aval de Dorostolon, s-a produs ca urmare a năvălirii din anul 1036.

Faptul atrage după sine necesitatea definirii motivului pentru care Dobrogea a fost ultima dintre regiunile Peninsulei Balcanice atacate de pecenegi ³¹ (căci, după cum vom vedea, invaziile încetează brusc în 1036). În plus, se ivește și necesitatea precizării, prin investigații arheologice, a felului cum a decurs viețuirea în așezările din Dobrogea între 1027 și 1036, vreme în care Peninsula Balcanică era cutreierată în lung și în lat de către pecenegi. Dar atît una, cît și cealaltă sînt probleme a căror tratare nu intră în economia lucrării de față. Afirmația noastră că devastarea așezărilor fortificate de pe malul drept al Dunării dobrogene a avut loc în 1036 este sugerată și de împrejurarea că, dintre toate invaziile pecenege din prima jumătate a secolului al XI-lea, numai aceea din 1036 a fost efectuată prin trei raiduri succesive. Este de la sine înțeles că executarea la scurte intervale de timp a trei raiduri, efectuate toate într-un singur sezon, primăvara anului 1036, nu ar fi fost posibilă dacă regiunile atacate nu erau situate în imediata apropiere a zonelor de sălășuire pecenegă. Admițînd că pecenegii plecau din Cîmpia Dunării, totodată trebuie să admitem că în sistemul raidurilor scurte și repetate nu puteau fi atacate decît regiunile platformei prebalcanice și cele ale Dobrogii. Cum însă podișul prebalcanic fusese deja devastat în 1035 ³²,

³⁰ Skylitzes-Cedren, II, p. 514. Moesia mai fusese atacată și în 1034. Este posibil ca acum să fi fost jefuite locurile „necălcate” de pecenegi în raidul din 1034. În orice caz, pecenegii, pentru a pătrunde adînc în Peninsula Balcanică, erau nevoiți de fiecare dată să treacă prin Moesia. Așa stînd lucrurile, era de așteptat ca această regiune să fi avut cel mai mult de suferit de pe urma raidurilor pecenege (vezi și nota 21).

³¹ Din analiza relatărilor cronicharilor bizantini rezultă că devastarea Peninsulei Balcanice începută în 1027 și încheiată în 1036 s-a făcut în raport direct cu deplasarea treptată tot mai înspre răsărit a traseului fiecărei incursiuni. Firește că această tactică, impusă de necesitatea de a se ataca mereu alte regiuni decît cele devastate anterior, a avut drept urmare, credem noi, și o treptată mutare înspre răsărit a centrului de greutate peceneg din Cîmpia Dunării.

³² Vezi nota 19.

nu ne rămâne decât să postulăm că cele trei raiduri din 1036³³ au vizat ținutul Dobrogeii³⁴.

Atacurile din 1036 au avut urmări catastrofale pentru unele din așezările din Dobrogea. Astfel, Capidava și Dervent își încetează acum pentru totdeauna existența, ca urmare a unui incendiu care a mistuit aproape toate locuințele, în timp ce o parte a populației a fost masacrată.

Masacrarea unei părți a populației în timpul incursiunilor din 1036 este consemnată, de altfel, în cronica lui Skylitzes-Cedren. Referindu-se la raidurile din acel an, cronicarul ne spune: „ἀρδην παρατυχόντα ηφάνισαν, ἤβηδὸν τοὺς ἀλισκομένους ἀναιροῦντες καὶ τιμωρίας τοὺς αἰχμαλώτους ἀνεκδιηγῆτοίς”³⁵ (ei [pecenegii] au distrus totul în calea lor, omorînd în vîrsta tinereții pe capturați, iar pe prizonieri supunîndu-i la cazne de nedescris).

Relatarea lui Skylitzes-Cedren este confirmată într-o manieră neașteptată de descoperirile arheologice. În acest sens amintim situația de la Capidava, unde, în cursul cercetărilor din 1959, a apărut o groapă adîncă de 2,40 m și largă de 2,30 m, conținînd opt schelete de adulți, unul de copil, precum și cîteva oase de bazin aparținînd unor sugari. „Capul scheletului de copil, la care erau lipite cîteva vertebre era separat de corp, deplasat puțin față de osul coloanei vertebrale, încît da impresia că ar fi fost decapitat”³⁶. Scheletele, departe de a zăcea într-o anumită ordine, erau trîntite și înghesuite fără nici o noimă. Dat fiind că acest mormînt colectiv, mărturie a unei cruzimi de neînchipuit, aparține, potrivit autorilor săpăturii de la Capidava, ultimului nivel de viețuire, noi îl punem în legătură cu raidurile pecenege din anul 1036.

Tot atunci a fost masacrată — pare-se — și o parte a populației de la Dinogetia-Garvăn și Dervent, fapt atestat pentru prima dintre aceste două așezări de descoperirea în afara incintei a unei gropi din care s-au scos pînă în prezent șase schelete³⁷, iar pentru cealaltă de găsirea a două schelete decapitate aparținînd nivelului de distrugere din anul 1036.

Revenind la devastarea urmată de părăsirea definitivă a fortificațiilor de la Capidava și Dervent, se naște întrebarea: ce s-a întîmplat cu locuitorii care au scăpat cu viață? Desigur, unii au fost duși în captivi-

³³ Evident, stabilirea succesiunii cronologice a celor trei raiduri este inoperabilă, cel puțin pentru moment.

³⁴ Că 1036 și nu 1035 a fost anul devastării așezărilor din Dobrogea l-ar indica, oarecum, și numărul relativ mare de monede din vremea lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul, descoperite în locuințele distruse. În măsura în care atacul s-ar fi desfășurat în 1035, deci numai la un an după urcarea pe tron a lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul, numărul acestor monede ar fi trebuit să fie mai restrîns. Desigur, în lipsa unor situații care să ne permită comparații, observația de mai sus nu poate constitui un argument peremptoriu; în schimb ea poate sugera o problemă de circulație a monedelor bizantine în Dobrogea în primii ani de domnie al lui Mihail al IV-lea (vezi de asemenea și nota 27).

³⁶ Skylitzes-Cedren, II, p. 514—515.

³⁷ Gr. Florescu, R. Florescu și Gloria Ciacalopol, *Săpăturile arheologice de la Capidava*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 702.

³⁸ Informație I. Barnea. La Dinogetia-Garvăn, de data aceasta în interiorul incintei, s-a mai descoperit un bordei distrus printr-un incendiu, înăuntrul căruia zăceau în neorînduială scheletele a trei indivizi (probabil o familie). Din observațiile înregistrate la fața locului rezultă că cei trei indivizi au ars de viu. De altfel, oasele unuia dintre schelete poartă puternice urme de arsură. Potrivit părerii lui I. Barnea, care ne-a împărtășit aceste informații, atît groapa cu schelete dinafara incintei, cît și bordeiul cu cele trei schelete, datează din prima jumătate a secolului al XI-lea. În ceea ce ne privește, noi le punem în legătură cu masacrele comise de pecenegi în cursul celor trei raiduri din anul 1036.

tate³⁸, dar alții trebuie să-și fi găsit un adăpost în restul așezărilor din Dobrogea. În privința aceasta nu este lipsit de interes a aminti că la Păcu-
iul lui Soare se constată pentru vremea lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul o adevărată explozie demografică, poate tocmai ca o consecință a părăsirii așezării de pe Dervent.

Din cele expuse pînă aici reiese că istoria regiunilor de la Dunărea de jos în perioada din jurul anului 1000 și pînă în 1036, judecată în funcție de atitudinea pecenegilor, poate fi împărțită în două perioade. Prima, aceea care se întinde pînă în 1027, se caracterizează prin relații de vecinătate pașnică între bizantini și pecenegi; a doua, cuprinsă între 1027 și 1036, se caracterizează prin efectuarea unor incursiuni pecenege în ținuturile sud-dunărene.

De aici încolo, timp de 12 ani, urmează iarăși o perioadă în care nu se mai produce nici un atac peceneg. Izvoarele literare ne îngăduie să facem această afirmație, iar interpretarea documentelor arheologice este de natură să o sublinieze.

După cum era de așteptat, încetarea temporară a invaziilor pecenege a atras după sine regenerarea vieții economice în ținuturile imediat de la sud de Dunăre. Drept urmare, dezvoltarea agriculturii și creșterea vitelor capătă un nou avînt³⁹, în timp ce comercializarea mărfurilor se intensifică. Obiectele de uz casnic și podoabele de diferite feluri, provenite mai ales din import, se înmulțesc brusc în toate așezările de pe malul drept al Dunării. Paralel cu aceasta, asistăm la întărirea circulației monedelor emise în timpul domniilor lui Mihail al IV-lea Paphlagonianul și Constantin al IX-lea Monomahul.

Pe scurt, Dobrogea pare a-și fi recîștigat acum tradiționalul său rol de placă turnantă pentru schimburile comerciale la Dunărea de jos, și aceasta în pofida crizei politice prin care trecea Constantinopolul⁴⁰.

De remarcat că învierea activității economice în așezările de la Dunărea de jos, reflectată în realitățile arheologice, este confirmată de o știre literară potrivit căreia Chiril Phileotul, îmbarcat fiind pe o corabie, a făcut o călătorie, cîndva, între 1042 și 1045, pe Dunăre, vizitînd cetățile de acolo⁴¹. Călătoria a fost efectuată pentru o treabă (πραγματεία), ne spune izvorul, iar această treabă nu poate fi decît negustorească, susținem noi, de vreme ce corabia pe care se îmbarcase Chiril Phileotul era comercială⁴².

³⁸ Skylitzes-Cedren, II, p. 515, ne informează că acum au fost luați în captivitate cinci strategii. Este de la sine înțeles că ducerea în robie a cinci strategii presupune capturarea unui număr și mai mare de oameni din rîndul localnicilor.

³⁹ Skylitzes-Cedren, II, p. 586, ne asigură că pecenegii, după ce au pătruns în regiunile sud-dunărene (Dobrogea de sud și nord-estul R. P. Bulgaria) au dat peste o mare bogăție de vite, vin și băutură cu miere. Evident că această bogăție nu poate fi decît rezultatul unei activități desfășurate în perioada de liniște care a urmat anului 1036.

⁴⁰ Despre situația politică din aceste vremuri la Constantinopol, vezi G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 347—360.

⁴¹ *La vie de Saint Cyrille le Philéote, moine byzantin (+ 1110)*, ed. Étienne Sargologos, Bruxelles, 1964, p. 284—285.

⁴² Acest pasaj din *Viața Sf. Kiril* a fost semnalat pentru prima dată în istoriografia românească de N. Mihăiescu (*Прямое византийское влияние в румынском языке*, în *RÉSEER*, I, 1963, 3—4, p. 348), iar P. Ș. Năsturel în recenzia cărții *La vie de Saint Cyrille...*, publicată în *RÉSEER*, IV, 1966, 3—4, are meritul de a fi atras atenția la p. 653 asupra importanței acestei știri pentru istoria regiunilor de la Dunărea de jos.

În ciuda laconismului ei, această informație întregeste oarecum tabloul stărilor de lucruri din Dobrogea anilor 1036—1048, timp în care, după cum s-a amintit deja, nu se mai înregistrează vreo incursiune la sud de Dunăre.

Evident, este dificil de stabilit cauza care i-a determinat pe pecenegi ca în anul 1036 să întrerupă dintr-o dată șirul invaziilor în Peninsula Balcanică. În ce ne privește, n-avem nici un motiv să credem că aceasta ar fi consecința vreunei victorii bizantine. Este probabil ca situația să se datoreze mai degrabă slăbirii puterii pecenegilor ca urmare a grelei înfringeri în luptele cu kievenii în anul 1036⁴³ și a războaielor purtate cu consingeniilor lor — uzii⁴⁴. În plus, la aceasta vor mai fi contribuit, poate, și certurile pentru acapararea puterii, certuri care vor culmina cu luptele fratricide dintre adepții lui Tyrach și cei ai lui Kegen.

Profitând de asemenea împrejurări favorabile, este firesc ca bizantinii să fi căutat asigurarea liniștii frontierei danubiene prin perfectarea unei înțelegeri cu pecenegii. Și, într-adevăr, o astfel de înțelegere a fost încheiată, fapt semnalat de altfel în opera lui Skylitzes-Cedren. Cronicarul bizantin, referindu-se la evenimentele care au precedat marea invazie din 1048, ne informează că Tyrach, conducătorul pecenegilor de la nord de Dunăre, i-a reproșat împăratului Constantin al IX-lea hotărârea de a se permite instalarea în imperiu a triburilor lui Kegen, în ciuda tratatului (σπονδάς) existent. Iată și pasajul respectiv: „Ὁ Τυράχ διαπρεσβεύται πρὸς τὸν βασιλέα, μηνύσας ὡς ἔδει τὸν μέγαν βασιλέα σπονδάς ἔχοντα μετὰ τοῦ γένους τῶν Πατζινάκων μηδὲ προσδέξασθαι ὅλως τὸν ἀποστάτην αὐτῶν”⁴⁵ (Tyrach trimise soli la împărat ca să-l înconștințeze pe marele împărat care are un *tratat* cu neamul pecenegilor că nu trebuia să primească de loc pe un trădător de-al lor). Tot atunci, solii lui Tyrach îi atrăgeau atenția lui Constantin al IX-lea că „de vreme ce acesta l-a primit pe Kegen, să-l împiedice a traversa Dunărea și să atace pe cei care sînt *sub tratat*” (ἐπεὶ δὲ προσδέξασται κωλύειν μὴ διαπερᾶν καὶ τοὺς ὑποσπόνδους λυμáινεσθαι)⁴⁶. Firește, în acest context expresia ὑποσπόνδους se referă la pecenegii din stînga Dunării.

Așadar, în anul 1048 există un tratat între bizantini și pecenegi.

Cronicarul nu ne dă nici o relație despre natura și conținutul lui. Nu ni se spune nici măcar cînd a fost încheiat. Faptul însă că între 1036 și 1048⁴⁷ nu se mai semnalează nici o incursiune pecenegă în ținuturile sud-dunărene ne permite să avansăm părerea că convenția existentă în anul 1048 a fost perfectată în 1036 sau imediat după această dată. Poate că tocmai în temeiul acestui tratat unii pecenegi s-au stabilit în „cetățile” de pe malul drept al Dunării. În orice caz, prezența lor în așezările din Dobrogea, în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XI-lea, jude-

⁴³ G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor, vol. VIII. Cronica lui Nestor*, București, 1935, p. 125. Cf. *Повесть временных лет*, I, Moscova—Leningrad, 1950 (ed. V. P. Adrianova-Peretz) p. 102—103.

⁴⁴ O mențiune despre luptele din aceste vremuri dintre pecenegi și uzi găsim la Skylitzes-Cedren, II, p. 582, fără însă a se preciza data exactă a desfășurării lor.

⁴⁵ Skylitzes-Cedren, II, p. 582.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ A. P. Kajdan, *Иоан Мавропод, печенеги и русские в середине XI в.*, în *Зборник радова византинистичког института (Mélanges G. Ostrogorsky)*, VIII, 1—1963, p. 180—182, ajunge la concluzia că invazia pecenegă din 1048 a avut loc, în realitate, în anul 1016.

cată după observațiile arheologice, nu mai poate fi contestată⁴⁸. Nu este exclus ca tot în același tratat să fi fost definit și cadrul relațiilor prietenești dintre bizantini și pecenegi din răstimpul cuprins între 1036 și 1048.

Este adevărat că pînă în momentul de față nu dispunem de vreun izvor sigur care să certifice un atare caracter al relațiilor bizantino-pecenege, dar interpretarea judicioasă a unor informații literare nu ne lasă nici un dubiu în privința aceasta. De aceea, în cele ce urmează ne vom opri o clipă asupra unei știri privind un episod petrecut — ce-i drept — în 1049, care însă reflectă o situație din timpul cînd Katakalon Kekaumenos era conducătorul regiunii paristriene.

Mai întii o precizare. Fără a se putea stabili de cînd și pînă cînd Kekaumenos a fost conducător al themei Paradounavon, sigur este că această calitate o avea în 1043. Fiind în acel an „ἀρχων ὁν τῶν περὶ τὸν Ἴστρον πόλεων καὶ χωριῶν” (arhonte al orașelor și ținuturilor de la Dunăre), el zdrobește lîngă Varna — după cum ne informează Skylitzes⁴⁹ — trupele kievene care se retrăgeau pe uscat spre țara lor.

În 1049, cînd era „ὁ στρατηγᾶτης τῆς ἀνατολῆς”⁵⁰ (stratilat al Orientului), Kekaumenos cade grav rănit în luptele cu pecenegii, desfășurate lîngă localitatea Diakene⁵¹ din munții Balcani. Kekaumenos n-a murit totuși, și aceasta se datorează unui peceneg cu numele de Galinos, care, recunoscîndu-l pe înaltul demnitar bizantin ca fiind acela ce odinioară îndeplinise funcția de conducător al fortărețelor de la Dunăre, l-a adăpostit în cortul său⁵² și i-a dat îngrijirile necesare.

Desigur, fapta lui Galinos nu ne lasă nici o îndoială asupra împrejurărilor favorabile în care pecenegul l-a cunoscut pe Kekaumenos, în vremea cînd acesta era „arhonte” ținuturilor dunărene. Cu alte cuvinte, vrem să susținem că, dacă relațiile dintre bizantini și pecenegi în timpul în care Kekaumenos conducea katepanatul de la Dunărea de jos nu ar fi fost amicale, gestul lui Galinos — la capătul bătăliei de la Diakene — nu și-ar găsi nici o justificare.

Se pare însă că considerațiile noastre nu pot suplini consistența relatării înseși a cronicii lui Skylitzes, referitoare la episodul petrecut la Diakene. De aceea ne vom permite să reproducem pasajul respectiv: „καὶ δὲ Πατζινάκος τῆς κλησιν Γαλίνος εἰδὼς τὸν Κεκαυμένους οἷός ἐστιν ἐξ ὄτου περ ἤρχε τῶν παρὰ τῷ Ἴστροφ φρουρίων καὶ ἀνεμίγνυντο ἀλλήλοις”⁵³. Această frază a fost și este tălmăcită în istoriografia românească⁵⁴ de

⁴⁸ Petre Diaconu, *Cu privire la problema căldărilor de lut în epoca feudală timpurie (sec. X—XIII)*, în *SCIV*, VIII, 1956, 3—4, p. 430. În același articol, întemeindu-ne pe răspîndirea acestui tip ceramic, am enunțat ipoteza că primii pecenegi au început să se așeze în Dobrogea încă din a doua jumătate a secolului al X-lea (vezi, de asemenea și articolul nostru *Κεκαυμένους οὐ γλυκάνης κοπλάς κατὰ τερριτοριῶν PHP*, în *Dacia*, N.S., VIII, 1964, p. 259 și urm.).

⁴⁹ Skylitzes-Cedren, II, p. 555; cf. N. Bănescu, *op. cit.*, p. 74—75.

⁵⁰ Skylitzes-Cedren, II, p. 597.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Faptul că Galinos avea cortul său îl arată ca pe un personaj mai de vază printre consingeniile săi.

⁵³ Skylitzes-Cedren, II, p. 597.

⁵⁴ Cf. N. Bănescu, *op. cit.*, p. 77; I. Barnea, *op. cit.*, p. 643; Eugen Stănescu, „*Les minoritaires du Bas-Danube au XIe siècle (Quelques problèmes de la terminologie des textes)*”, în *Nouvelles études d'histoire*, III, București, Edit. Academiei, 1965, p. 48 și nota 19.

obicei în felul următor : „Și un peceneg cu numele de Galinos, cunoscându-l pe Kekaumenos cine este, de pe vremea când acesta conducea cetățile de la Dunăre și când neamurile erau amestecate...”.

În ce ne privește însă, socotim că traducerea celei de-a doua părți a textului este incompletă, ceea ce duce la vicieria, oarecum, a sensului ideii pe care a vrut s-o exprime Skylitzes. În realitate, traducerea exactă ar trebui să sune astfel : „Și un peceneg cu numele de Galinos, știindu-l pe Kekaumenos ce fel de om este, din timpul când acesta era conducătorul cetăților de la Dunăre și când neamurile trăiau în relații bune unele cu altele...”. Așadar, verbul ἀναμίγνυμι, în acest context, înseamnă mai mult decît a amesteca. Aici el are și înțelesul de a trăi în pace laolaltă, de a avea raporturi bune.

În consecință, nefiind vorba numai de populații care erau amestecate, ci și de relațiile de prietenie dintre ele⁵⁵, spusele lui Skylitzes capătă o cu totul altă semnificație pentru istoria regiunilor de la Dunărea de jos, în perioada în care Kekaumenos era conducătorul lor.

Logica construcției frazei, sensul cuvintelor care o compun, precum și spiritul narării faptelor, ne obligă să admitem că printre neamurile (τὰ γένη) de la Dunărea de jos un loc dintre cele mai importante îl ocupau pecenegii, apropiați pe vremea aceea bizantinilor, și că tocmai în virtutea fostei prietenii dintre acești pecenegi și bizantini Galinos s-a simțit îndatorat să-i salveze viața lui Kekaumenos.

Prin urmare, din tot ce s-a spus pînă aici în legătură cu Katakalon Kekaumenos reiese că, pe vremea când el îndeplinea funcția de conducător al orașelor și ținuturilor dunărene, relațiile dintre pecenegi și bizantini erau dintre cele mai cordiale. Racordînd la această observație constatarea strict arheologică cum că în acele timpuri în așezările de la Dunăre se semnalează, pe de o parte, o prezență pecenegă, iar pe de altă parte o învioreare a vieții economice, vom înțelege și mai bine importanța tratatului pecenego-bizantin în dezvoltarea social-economică și politică a regiunilor de la Dunărea de jos, în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XI-lea.

În măsura în care se va dovedi că Kekaumenos — arhonte al orașelor și ținuturilor de la Dunăre în anul 1043 — va fi preluat această funcție în 1036 sau la scurtă vreme după aceea, vom căpăta dreptul să avansăm și ipoteza că în perfectarea tratatului dintre bizantini și pecenegi acest demnitar a îndeplinit un rol esențial.

O atare opinie este reclamată nu numai de realitatea bunelor sale relații cu pecenegii, relații care — după toate probabilitățile — au avut o durată mai lungă⁵⁶, dar și de funcția sa de conducător al themei paristriene. Căci, la drept vorbind, cine altul decît conducătorul acestei pro-

⁵⁵ Astfel, nu am înțeles de ce Skylitzes a căutat să lege mențiunea recunoașterii lui Kekaumenos de către Galinos de aceea a existenței la Dunărea de jos a mai multor populații.

⁵⁶ N. A. Oikonomides (*op. cit.*, p. 77—78, nota 64) opinează că legăturile lui Kekaumenos cu pecenegii s-au menținut pînă mai tîrziu. Părerea învățatului grec se sprijină pe găsirea în Ucraina a unui sigiliu aparținînd lui Kekaumenos, cînd acesta era duce al Antiohiei (cf. I. Swiencicki, *Byzantinische Bleisiegel in den Sammlungen von Lwow*, în volumul omagial dedicat lui P. Nikov, Sofia, 1939, p. 483). Știut fiind că astfel de sigilii însoțeau diferite scrisori, este posibil, susține N. A. Oikonomides, ca exemplarul de la Lvov să fi însoțit o scrisoare trimisă vreunui peceneg.

vincii putea să-i cunoască mai bine pe pecenegii de la nord de Dunăre și, în consecință, să trateze cu ei perfectarea unei înțelegeri. Practica angajării în purtarea discuțiilor tocmai a demnitarilor din regiunile limitrofe ținuturilor populațiilor cu care trebuia să se trateze era de multă vreme în vigoare la Bizanț. Să nu uităm că în anul 917 bizantinii, trebuind să poarte tratative cu pecenegii, l-au delegat pe Ioan Vogas, strategul Chersonesului, deoarece — cum era și firesc — acesta îi cunoștea mai bine pe pașinachi.

Dar, independent de numele demnitarului bizantin care a încheiat convenția, acesta trebuie să fi fost un diplomat înzestrat cu un deosebit tact politic și cu o largă pricepere a raportului de forțe la Dunărea de jos. În plus, el trebuie să fi fost extrem de abil, de vreme ce a reușit să-i convingă pe pecenegi să renunțe la controlul politic asupra Munteniei și Olteniei, căci, după cum vom vedea cu alt prilej, avem toate motivele să admitem că în deceniile al 4-lea și al 5-lea ale secolului al XI-lea bizantinii au reușit să-și extindă autoritatea politică în Cîmpia Dunării.

La capătul lucrării noastre, ținem să subliniem unele concluzii care se degajă din prezentarea ei : 1) în perioada cuprinsă între 1000 și 1027 relațiile dintre bizantini și pecenegi au fost pașnice ; în orice caz, în această perioadă nu se semnalează nici o incursiune în regiunile sud-dunărene ; 2) între 1027 și 1035 (inclusiv) s-au succedat cinci atacuri pecenege, dar nici unul dintre ele nu a vizat ținuturile care corespund Dobrogii de astăzi ; 3) prima incursiune care a avut drept țintă Dobrogea s-a consumat în 1036. Devastarea unui nivel de viețuire de la Dinogetia-Garvăn, precum și distrugerea și părăsirea așezărilor fortificate de la Capidava și Dervent s-au produs în acel an ; 4) începînd cu 1036, timp de 12 ani, pentru regiunile de la sud de gurile Dunării urmează o perioadă de prosperitate economică, drept urmare a încetării atacurilor pecenege ; 5) bunele raporturi dintre pecenegi și bizantini între 1036 și 1048 sînt expresia unui tratat perfectat, probabil, prin mijlocirea lui Kekaumenos.

Desigur, unele din concluziile noastre se cer a fi verificate în viitoare cercetări, în timp ce altele vor necesita poate oarecare nuanțări, dar și într-un caz și în celălalt trebuie să se pornească de la confruntarea izvoarelor literare cu datele arheologice și numismatice.

À PROPOS DE L'EXISTENCE DES PETCHENÈGUES AU BAS-DANUBE DANS LA PREMIÈRE MOITIÉ DU XIe SIÈCLE

RÉSUMÉ

Dans cet article l'auteur établit trois périodes en fonction de l'attitude des Petchenègues envers les Byzantins. Pendant la première période qui dure approximativement depuis l'an 1000 jusqu'en 1027, aucune incursion n'est signalée dans les régions sud-danubiennes. Pendant la deuxième période — 1027—1036 — les Petchenègues déclenchent une série d'attaques dont la dernière seulement affectera, en quelque sorte, la Dobroudja.

En effet c'est en 1036 que disparaît pour toujours l'activité des établissements fortifiés de Capidava et Dervent, situés sur la rive droite du Danube.

Après 1036 et jusqu'en 1048 une nouvelle période d'accalmie s'étend sur les régions du Bas-Danube. Il ressort des objectifs de la recherche archéologique qu'à cette période les établissements sud-danubiens connaissent une prospérité économique particulièrement marquée. La raison en est que les Petchenègues engrenés dans leurs luttes intestines et dans les luttes avec les Kouzes, n'attaquent plus les régions byzantines.

Prenant comme point de départ l'analyse des passages de la chronique de Skylitzès, ayant trait à l'invasion des Petchenègues de 1048, l'auteur aboutit à l'idée d'un traité de paix ou de non-agression conclu entre Petchenègues et Byzantins, en 1036, ou tout de suite après cette date. Il est très possible que l'ancien gouverneur du Paristrion, Katakalon Kekau-menos ait eu un rôle d'importance dans le parachèvement de ce traité.